

POLEMIKA

O BISTVU SPORA

Ko je Dušan Kermavner priobčil v marčni številki letošnje Sodobnosti uvodno opombo in nekaj odlomkov iz svojih obširnih političnozgodovinskih opomb k peti knjigi Prijateljeve »Slovenske kulturnopolitične in slovstvene zgodovine 1848—1895«, je to storil, če lahko verjamemo njegovim besedam, »v želji, da bi vnaprej seznanil javnost z nekaterimi pglavitnimi tezami teh opomb in da bi vzbudil večje zanimanje za probleme«, ki jih je skušal »na novo razreševati«. V tem smislu sem podpisani razumel objavo uvodne opombe in odlomkov, tako namreč, da avtor ne pričakuje glede na novo interpretacijo že znanih dejstev in glede na razkritje »nekaj neznanega ali pozabljenega gradiva« od javnosti samo pritrjevanja s ploskanjem, temveč da računa tudi z argumentiranim preverjanjem svojih novih dognanj. V tem prepričanju sem mimo uvodne opombe posebno pozorno prebral zadnjega izmed njegovih odlomkov, tistega z naslovom »Pozabljeni liberalni naskok na Slovensko matico leta 1886«. Kermavnerjev prispevek o tem predmetu sem v polemičnem zapisu »Zgodovinska resnica ali legenda?« razširil in poglobil z nekaterimi dejstvi, ki bi jih avtor, politični zgodovinar, ne bil smel prezreti. To pa je bilo preveč. Način, kako je Kermavner reagiral na moje pripombe v zadnji številki revije, v »Polemiki' z zamenjavo vlog«, me prepričuje o tem, da z objavo nekaterih opomb k Prijatelju nikakor ni mislil na dialog. Kot kaže, je že vnaprej izključil možnost, da bi smel o njegovi objavi kdorkoli napisati kaj kritičnega, kar pomeni, da je imel in ima še vedno svoja dognanja za nezmotljiva in absolutna.

Preden odgovorim na Kermavnerjev zadnji prispevek, kar je glede na pravkar povedano zelo nevhvaležna naloga, da ne rečem izguba časa, moram na kratko povzeti dosedanje razpravljanje o Slovenski matici leta 1886. »Polemika' z zamenjavo vlog« nas skuša namreč, ustrežno naslovu, speljati od bistvene problematike na stranski tir, v območje osebnih napadov in diskvalifikacij. Vrnimo se torej k stvari, k pravemu predmetu razpravljanja!

Kermavner je pravilno ugotovil, da je bilo na občnem zboru Slovenske matice 25. aprila 1886 izvoljenih v njen odbor sedem »nesporazumnih« liberalnih kandidatov, predstavnikov »Slovanove« skupine tako imenovanih kriptoliberalcev: dr. Ivan Tavčar, Anton Raič, Ivan Hribar, Valentin Kermavner, Janez Murnik, dr. Hinko Dolenc in Anton Kaspret. Njegova interpretacija tega dogodka, tako sem pripomnil v svojem prejšnjem polemičnem sestavku, pa je nesprejemljiva zato, ker ne ustreza stanju stvari. Zakaj ne? Prvič: Novo izvoljeni liberalni odborniki so v odboru predstavljali manjšino, zato ne moremo kratko malo govoriti o njihovem »množičnem vdoru« v vodstvo Matice. Drugič: Večina izmed novo izvoljenih in »nesporazumnih« ljudi je že v prvih letih odbornikovanja, dva npr. takoj po izvolitvi, zapustila odbor Matice. Tretjič: Tisti redki, ki so nekaj let vztrajali v odboru, so bili ali pasivni ali pa niso zavzemali v njem vidnejših položajev, tako da niso mogli vplivati na dejavnost in usmeritev kulturne ustanove. Njihov prihod v odbor bi potemtakem težko označevali z vojaško strateškim izrazom »naskok«, njihove, zvečine kratkotrajne in pasivne prisotnosti v njem pa nikakor ne moremo imeti za »prelomni dogodek« v Matični dejavnosti tega časa, kakor trdi Kermavner. Moji ugovori

zoper njega so izzveneli v ugotovitev, da zgodovine ne predstavljajo imena in priimki ljudi, marveč njihova dela, to je živi ljudje v akciji in boju za napredek v najčistejšem, nekompromitiranem pomenu besede. Pristavil sem še, da so bili tisti, ki so že pred Bleiweisovo smrtjo pripravljali tla za vzpon Maticе, po letu 1881 pa kar bistveno vplivali na njeno idejno fiziognomijo, predvsem Levec in nekateri drugi liberalno usmerjeni izobraženci v njenem vodstvu.

O vseh teh nepreklicnih dejstvih noče Kermavner nič slišati. Kljub temu, da se je povsem odmaknil od spornih vprašanj, pa je njegova polemika le zanimiva.

Še tako škodoželjen nasprotnik bi bil zadovoljen z odgovorom, kakršen je Kermavnerjev v zadnji številki »Sodobnosti«! Toliko je namreč v njem spodrsrljajev, toliko nerodnih, komaj verjetnih formulacij in navzkrižij, ki jih je avtorju narekovala v pero slaba volja. Naj v ilustracijo in brez težnje, da bi izbral najbolj po(ne)srečen detajl, navedem samo en tak primer v dokaz, kako slaba svetovalca sta v polemiki jeza in nerazsodnost.

Na primer: Kermavner na več mestih posebej piše o svojem »politično-zgodovinskem okviru«, kamor sodi menda njegovo opozorilo o liberalnem naskoku na Matico, in posebej o mojem »okviru«, v katerega na splošno gre po njegovem mnenju zgodovina Slovenske matice. To ločevanje pri njem kajpak ni samo metodološko, marveč je distinkcija veliko globlja, pogojena v samih temeljih njegovega zgodovinopisja. Kermavnerju se zdi njegov političnozgodovinski okvir mojemu, v katerega gre zgodovina Maticе, »popolnoma tuj«. »Z zgodovino Slovenske matice se ukvarja Bernik, medtem ko je moje področje politična zgodovina«, (str. 657) Kakšna bo politična zgodovina Slovencev v drugi polovici 19. stoletja, ki bo obšla Slovensko matico, našo najpomembnejšo kulturno in narodnoobrambno institucijo v tem času, si res ne morem predstavljati. Tudi ne razumem, kako je mogoče danes formulirati tak koncept zgodovinopisja, kako je mogoče radikalno ločiti družbenopolitično dogajanje časa od kulturnozgodovinskega, ne glede na kompliciranost in težko ugotovljivo součinkovanje v medsebojnih odnosih teh dveh družbenih območij. Docela nevzdržno, nesprejemljivo ločevanje politične zgodovine od zgodovine kulturnih prizadevanj in dosežkov v nekem času ima za Kermavnerja pač samo to praktično vrednost, da ga odvezuje od študija kulturnega dogajanja v neki dobi. Od tod tudi njegovo vztrajno distanciranje od tega, da bi v odgovoru na moje pripombe karkoli zapisal o dejavnosti Slovenske matice v letu 1886 in po tem datumu, zatrjevanje, da se vprašanj v zvezi z Matico ni loteval, da se za ta vprašanja »sploh ni zanimal«, da jih nima niti v načrtu itd. Kermavner seveda ne bi bil dosleden v nedoslednosti, ko ne bi bil k pravkar rečenemu napisal trditve, da je s prispevkom o pozabljenem liberalnem naskoku na Matico leta 1886 opozoril na »neki političnozgodovinski važen trenutek v njeni [Matični] zgodovini!« (str. 656) Kakšna zmešnjava! Pisati o Matici v nekem trenutku in ne poznati Maticе, ne poznati predmeta, o katerem pišeš, se celo načelno odreči študiju te kulturne ustanove — to je zagovor, poln zmede in nelogike, spričo katerega preprosto ni mogoče do besede. Molk je njegov edino mogoč in hkrati najzgovornejši komentar.

Ne samo nevzdržne, tudi moralno problematične pa so tiste Kermavnerjeve formulacije, ki ponarejajo moja stališča. Ko piše Kermavner npr. o Levčevem poročilu v Ljubljanskem zvonu 1887, ki zadeva delo Slovenske matice v minulem letu, pripominja naslednje: »Če Berniku ta Levčeva teza o takratnem

„malem napredku“ v delu Matice ni sprejemljiva, naj bi opravil z — Levcem ...“ (str. 636) Kaj naj odgovorim na to ponarejenost, če ne tisto, kar sem o Levčevem (in Marnovem) poročilu nedvoumno zapisal že v sestavku »Zgodovinska resnica ali legenda?« in kar je Kermavner prezrl: »Vidimo, da sta imela Levec in Marn prač, ko v svojih poročilih o delu Slovenske matice nista niti posredno omenjala skupine „nesporazumnih“ v odboru, saj za to nista imela razlogov.« (str. 559) In: »Levčeva in Marnova ocena Matičnega odbora v tem času potemtakem docela ustrezata stanju stvari.« (str. 540)

V najboljšem, najbolj poštenem primeru je Kermavner zagrešil navedeno netočnost, da ponovno ne uporabim hujšega izraza, v hitrici, zato mu še vedno ostane na voljo opravičilo o »vse obsodbe vredni površnosti napaki.« Nedvomno manj prijetno zanj pa je dejstvo, da spreminja poleg svojih tudi svoja lastna stališča, in to ne ravno sebi v prid. Oglejmo si ob koncu polemike nekaj takih njegovih metamorfoz.

Ko govori v svoji prvi objavi o »pozabljenem liberalnem naskoku na Slovensko matico leta 1886« in ko takoj uvodoma ugotovi, da se je v Prijateljevi šoli močno utrdila »kriva predstava«, po kateri naj bi pod zavetjem sloge in miru »klerikalna frakcija nepretrgoma krepila svoje pozicije v političnem in družbenem življenju na račun „prekrotke“ kriptoliberalne nasprotnice«, silno odločno, prav apodiktično pribija: »To predstavo pa razveljavlja odločilni liberalni naskok na Slovensko matico...« (str. 277) V zadnji številki revije, v »polemiki« z menoj pa v njegovem stališču ni več prvotne gotovosti in sto-odstotne prepričanosti o pravilnosti zgoraj navedenega, saj skromno pripominja, da je hotel z opisom »liberalnega naskoka« na Matico »samo omajati to „krivo predstavo“« (str. 635) Med »razveljaviti« in »samo omajati« je kajpak tolikšen pomenski razloček, da ga ni mogoče spregledati. Ali: Izvolitev sedmih »nesporazumnih« kandidatov liberalcev v Matični odbor leta 1886 imenuje Kermavner v prvi objavi »prelomni dogodek« (str. 277), v svojem »polemičnem« zapisu tri mesece kasneje samo še »dogodek« (str. 635) Ali: Medtem ko je sporni odlomek iz političnozgodovinskih opomb k Prijatelju najprej pogumno naslovi! »Pozabljeni liberalni naskok na Slovensko matico 1886«, piše v svojem zadnjem prispevku liberalni naskok nekoliko sramežljivo, vendar dosledno le še v narekovaju.

Mar navedene primerjave, navedeni razločki med prvo in drugo varianto Kermavnerjevih stališč ne kažejo na avtokorekturo spornih, polemiko zbuja-jočih formulacij? Mar se Kermavner v svojem zadnjem silno bučnem, nervoznem in osebno prizadetem prispevku ne distancira do lastnih sklepov, naj se že tega zaveda ali ne? Če je tako, in zgornja soočenja nas v tej veri samo podpirajo, potem nezaželeni dialog z njim le ni bil čisto brez koristi.

Francè Bernik